

JURNALUL

Serenela Ghițeanu

serenela.ghiteanu@gmail.com

Scurtă radiografie a jurnalului

Când apare jurnalul, numit *intim* sau *personal*? Printre multiplele tipuri de scrieri ale eu-lui, jurnalul ca text care notează întâmplări zilnice, reprezintă o practică târzie în istoria umanității. Atunci când nu aparține unei personalități, unei figuri publice de putere sau din domeniul artei, jurnalul își face apariția odată cu separarea dintre persoana privată și colectivitate. Sfârșitul secolului al XVIII-lea, secol numit al Luminilor, cu a sa „Declarație a drepturilor omului”, pare să fie momentul de emergență a individului care începe să spună „eu”.

Pentru secolul al XIX-lea, Alain Corbin leagă această practică a scrisului diaristic de spiritul burghez, văzând în jurnal „o formă de bilanț intim”, de „conomie a eu-lui”. Philippe Lejeune explică, la rândul lui, proliferarea corespondenței, a jurnalelor și a memoriilor din secolul triumfului industrializării de ideea unei *reușite* a individului într-un domeniu sau într-altul, reușită care trebuie consemnată (1). Tot secolul al XIX-lea, către final, vine cu experiența psihanalizei, prin Sigmund Freud, care încurajează explorarea eu-lui dincolo de conștient.

Referitor la secolul XX, Philippe Lejeune (2) consideră că a ține un jurnal este „un adevărat fenomen de societate” și că este „o construcție culturală, caracteristică a modernității”.

În fine, în secolul XXI, odată cu răspândirea internetului, asistăm la o transgresiune a jurnalului către spațiul virtual: jurnalul devine blog.

După ce am văzut când a apărut, vom încerca să răspundem la câteva întrebări referitoare la acest tip de practică a scrisului.

Cui se adresează jurnalul? Destinatarul unui jurnal este diaristul însuși dar, desigur, și cei din proximitatea lui: familie, prieteni. Uneori, e un text pe care aceștia trebuie să îl citească după moartea lui, reglându-se astfel cine știe ce probleme inavuabile din timpul vieții. Deși e definit ca spațiu al intimității, jurnalul a fost întotdeauna un loc deschis, în care sunt invitați, așteptați, sperați să vină (o parte din) Ceilalți.

Când începe scrierea unui jurnal? Nu e lipsit de interes ce declanșează apariția acestei îndeletniciri. În general, e vorba de un eveniment negativ. Când este fericit, individul gustă din plin momentul la care a ajuns și stă departe de scrierea într-un caiet „ascuns”. Un jurnal are ca punct de plecare criza adolescenței, o suferință care poate fi amoroasă sau de travaliu, de doliu, în fine, poate fi de asemenea vorba de apariția bătrâneții, de apropierea morții, iar jurnalul e în acest caz o formă de exorcizare a unor spaime.

Ce categorii de vârstă scriu jurnal? Așa cum am văzut mai sus, cei foarte tineri și cei care nu mai sunt tineri scriu mai degrabă jurnal pentru că vârsta le pune niște probleme cu care se descurcă foarte greu și pentru că au mai mult timp liber. Adolescenții pentru că au dificultăți de comunicare cu adulții, iar vârstnicii pentru că nemaiaivând o viață activă, simt nevoia unui interlocutor dar și nevoia de a încerca să oprească Timpul în loc. Prin fixarea pe hârtie a ceea ce li se mai întâmplă, ca și a amintirilor, cei vârstnici dobândesc o temporară senzație că pot controla Timpul. Jacques Lecarme observa faptul că exercițiul jurnalului este „înainte de toate o luptă împotriva uitării... și a eroziunii”.

Din punct de vedere geografic, sunt mai înclinați să scrie jurnal cei din emisfera nordică, unde clima e ostilă iar individul stă mai mult în casă. În culturile mediteraneene, avem nu doar o climă care te invită în permanență să te bucuri de soare, de căldură, dar avem și un alt tip de individ, extravertit, în opoziție cu cel nordic, care e introvertit. Cel din urmă e mult mai înclinat spre meditație, spre activități care presupun întoarcerea către sine.

Există, apoi, – sau nu – o tradiție a scrisului despre sine, iar aceasta depinde de clasa socială și de dezvoltarea urbană. Scriu jurnal mai degrabă cei instruiți, cei educați, din societățile dezvoltate, care au experiența și gustul cititului și a scrisului de mână. De asemenea, scriu jurnal mai degrabă orășenii decât cei din spațiul rural. Aceștia din urmă nu doar că nu au timp pentru a scrie, ei fiind în permanență dependenți de natură pentru a gestiona o gospodărie, un petec de pământ etc., dar – prin mentalitatea lor ancestrală – nu găsesc rostul unei consemnări a ceea ce fac; sunt oameni care trăiesc greu și sunt prea preocupați de propria lor subzistență pentru a consemna ceea ce au făcut. Desigur, și orășeanul muncește, dar nu despre cât se muncește este vorba, ci despre faptul că el are mai mult timp liber și că este, prin definiție, un ins mult mai singur decât săteanul. Din timp liber și din singurătate apare jurnalul lui.

Un lucru esențial este raportul dintre jurnal și libertatea individului. Un jurnal este lesne de scris într-o societate în care există libertatea expresiei și a gândirii. Dimpotrivă, într-o dictatură, un jurnal poate deveni o dovadă incriminatorie pentru autorul lui, care printre notațiile lui scapă – sau scrie în mod expres, ca să se elibereze de o povară – observații care se referă la

regimul politic. În aceste tipuri de regim, putem avea jurnale „codate”, tocmai pentru autoprotecția autorului lor.

Care e scopul scrierii unui jurnal? Ce caută cel care scrie zilnic sau la câteva zile într-un caiet bine ascuns apoi într-un sertar închis cu cheie? Caută un prieten, pe care nu îl găsește în viața reală, căruia să-i împărtășească lucruri personale. Jurnalul este chiar un confesor care nu judecă, precum ar face-o un preot, la spovedanie. Este o formă de autoterapie, un mijloc de defulare a unor probleme interioare cărora nu le găsește soluții și care îl apasă. Este o tentativă de a opri Timpul în loc atunci când diaristul e obsedat de trecerea fatală a acestuia.

Și, *last but not least*, care ar fi rezultatul unui jurnal? În afară de textele aparținând scriitorilor, artiștilor și, mai nou, politicienilor, care scriu cu gândul publicării pentru o masă largă de cititori cărora se adresează, jurnalele oamenilor comuni ne oferă, evident, un portret al acestora, mai mult sau mai puțin complet. Vom găsi rar, de exemplu, într-un jurnal, fapte abominabile sau evenimente care îl umplu de rușine pe diarist. Acesta își poate mărturisi culpe dar niciodată nu va ajunge la a descrie situații care îl pun într-o postură de disprețuit. Jurnalul este, deci, o oglindă a autorului, în care vedem un portret retușat. Anne Strasser confirmă faptul că a scrie despre tine poate să însemne să te inventezi: „Scriind despre tine, te construiești pe tine”. Desigur, un eu ameliorat, un eu ideal, o aspirație, un vis.

Jurnalele contemporane ale oamenilor comuni sunt, cum am menționat deja, blogurile de pe *net*. În acel spațiu, în care destinatarul poate fi absolut oricine, autorul își va fabrica o imagine în care invenția câștigă tot mai mult loc. Nevoia de blog e o nevoie de manifestare a sinelui, asezonată și cu fotografii din cotidian, dar și o expresie a unui narcisism evident în zilele noastre. Loc de introspecție altădată, destinat câtorva apropiați, jurnalul tinde să devină, prin blog, contrariul său, adică un loc de expunere/exhibare personală.

În zilele noastre, formula „Dragă jurnalule” a devenit nu doar desuetă ci de-a dreptul inimaginabilă. Atunci când vrem să ne adresăm cuiva, ne îndreptăm imediat spre *smartphone*. Odată cu dispariția jurnalului s-a pierdut, însă, un anumit sens al intimității, al spațiului privat. Întrebarea este cum se va mai regăsi sufletul omului contemporan în vacarmul și dezordinea spațiului public, devenit unic spațiu de locuit...

BIBLIOGRAFIE

Corbin, Alain, 1987, “Coulisses”, în *Histoire de la vie privée* (dir. G. Duby & Ph. Arriès), Paris: Seuil, Tome 4, pp. 413-611.

- Lecarme, Jacques & Eliane Lecarme, 1997, *L'Autobiographie*, Paris: Armand Colin.
- Lejeune, Philippe (1), 1980, *Je est un autre*, Paris: Seuil.
- Lejeune, Philippe (2), 1989, „Cher cahier...”. *Témoignages sur le journal personnel*, Paris: Gallimard.
- Strasser, Anne, 2013, „De vous à moi”, în *Le Magazine littéraire*, numărul „De Montaigne aux autofictions. L'écriture de soi”, avril, Paris, pp. 44-45.